

Грищенко Анна Леонідівна,
аспірант кафедри приватного та публічного права
Навчально-наукового інституту права
та сучасних технологій навчання
Київського національного університету технологій та дизайну
м.Київ, Україна

Науковий керівник:
д.ю.н., доцент, професор кафедри приватного
та публічного права, Навчально-наукового інституту
права та сучасних технологій навчання
Київського національного університету технологій та дизайну
Катеринчук Катерина Володимирівна

СПЕЦИФІЧНІ ОЗНАКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА У ПРОЄКТІ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Найбільшою соціальною цінністю в нашій державі було та залишається життя та здоров'я людини (ст. 3 Конституції України) [1]. Особливого захисту, на наш погляд, потребують одна з найбільш незахищених категорій людей це – діти, жінки [2]. Наразі засоби масової інформації містять велику кількість повідомлень про порушення прав та свобод людини в нинішніх надзвичайних умовах – карантин.

З огляду на найважливішу соціальну необхідність криміналізації домашнього насильства, а також в умовах ратифікації Україною Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьби з цими явищами, до Кримінального кодексу України було внесено нову статтю 126¹ «Домашнє насильство» – умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього

подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи. Окрім цього введено нову обставину, що обтяжує покарання – «вчинення кримінального правопорушення щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах» (п. 6¹ ч. 1 ст. 67 Кримінального кодексу України) (далі – КК України) [3].

На даний час ведуться активні спроби розробки проекту КК України, результатом роботи якої були розроблені проекти КК України від 15 вересня, 19 жовтня 2020 р. та 02 та 17 січня 2021 р.

В Загальній частині проекту (станом на 17 січня 2021 року) в статті 1.3.3 Значення основних термінів Кримінального кодексу України авторами надано визначення насильства – фізичний вплив на іншу людину, зокрема шляхом нанесення удару, побоїв, застосування акустичних, світлових, термічних чи хімічних факторів або обмеження її особистої свободи (п. 23) [4]. В Особливій частині передбачена відповідальність за застосування домашнього насильства (ст. 4.6.3. Домашнє насильство)

Особа, яка систематично застосовувала фізичне, психологічне або економічне насильство щодо подружжя чи іншої близької особи, у тому числі колишньої, що призвело до:

- а) фізичного чи психологічного страждання,
- б) розладу здоров'я,
- в) втрати працездатності,
- г) емоційної залежності або
- д) погіршення якості життя потерпілої особи.

Отже, наслідки домашнього насильства, що передбачені у проекті мають дискусійний характер та потребують уточнень та

роз'яснень. Так наприклад, термін «страждання» повністю охоплюється визначення «особливе мучення», що надано в проєкті (заподіяння шкоди життю або здоров'ю, яке: а) супроводжувалось особливим фізичним, психічним чи моральним стражданням потерпілої особи або б) вчинене в присутності особи, близької потерпілій особі, якій в такий спосіб завдано особливого психічного чи морального страждання (п. 28-1 ч. 2 ст. 1.3.1). Крім того, ці дві статті містять неузгоджену термінологію, а саме «психологічне страждання» іноді підмінюється іншим терміном «психічне страждання».

По-друге, розлади здоров'я та втрата працездатності є ознаками шкоди здоров'ю особи (нині це тілесні ушкодження), що визначені у ст. 1.3.4, тому виокремлення їх у статті різними ознаками (наслідками) домашнього насильства є недоцільним.

Щодо наданого роз'яснення у проєкті терміну «емоційна залежність» (залежність від відносин з людиною-агресором, яка характеризується неможливістю вибору у відносинах, що є руйнівними, поєднаною із нестерпним, відчайдушним страхом самотності (п. 2 ч. 1 ст. 4.6.1), то дане визначення може повністю охоплюватися наступною ознакою домашнього насильства «психологічне страждання» – емоційна дезадаптація і дезорієнтація, за яких потерпіла особа внаслідок насильства відчуває хронічне почуття провини, депресію, високу тривожність, песимізм, в неї знизилась самооцінка і концентрація, виникли негативні переживання та зникли позитивні емоції або виникли психосоматичні порушення – зміна ваги, алергійні реакції, виразки, неояснені болі, нервово-психічні захворювання (заїкуватість, тики, енурез, енкопрез тощо) (п. 5 ч. 1 ст. 4.6.1). Крім того, критерії «погіршення якості життя» – фізичний стан, інтелектуальні дисфункції, а також соціальна дезадаптація та дезорієнтація (п. 4 ч. 1 ст. 4.6.1) повністю дублюють визначення психічного страждання.

Отже, ознаки домашнього насильства – розлади здоров'я та втрата працездатності викласти в наступній редакції «шкода здоров'ю особи»; «емоційну залежність» виключити з переліку ознак; в «погіршення якості життя» залишити лише один з критеріїв – економічна недостатність як наслідок економічного насильства.

Література

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 12.02.2021 р.).
2. Катеринчук К. В., Грищенко А. Л. Проблеми кваліфікації домашнього насильства. Забезпечення запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та протидії торгівлі людьми: національна практика та зарубіжний досвід: матеріали науково-практичної конференції. (м. Київ, 14 грудня 2020 р.). С. 25-27.
3. Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 12.02.2021 р.).
4. Проєкт Кримінального кодексу України (станом на 17 січня 2021 року). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/01/18/kontrolnyj-proekt-kk-17-01-2021.pdf> (дата звернення: 12.02.2021 р.).